

Силабус
навчальної дисципліни
Основи лінгвокультурології
2021-2022 навчальний рік

Освітня програма	«Філологія»
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.01 українська мова та література.
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	обов'язкова
Викладач	Олена КРИЖКО
Кафедра	української мови та славістики, ауд. 205, корпус БДПУ 56
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/kryzhko/
Контактний телефон	+38 066 479 35 66
Е-mail викладача:	elenakryzhko8@gmail.com
Графік консультацій	понеділок, 8.00-10.00, ауд. 205, корпус БДПУ 56

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
4 / 120 год.	очна (денна)	16 год.	16 год.	88 год.	екзамен
	заочна (дистанційна)	4 год.	2 год.	114 год.	

Семестр: весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: лінгвокультурологія, антропологічна парадигма, безеквівалентна лексика, мовні лакуни, міфологеми, архетипи, еталони, стереотипи, ритуали, образи, мовний етикет.

Метою курсу є заповнення прогалини у знаннях здобувачів вищої освіти, що стосуються проблеми взаємодії мови і культури; виявлення цілих комплексів культурних традицій, закріплених у мові; аналіз того, як міфологічні знання проявляють себе у сучасному значенні фразеологічної одиниці та метафори.

Предметом вивчення курсу є одиниці мови, які набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення в культурі і які узагальнюють результати власної людської свідомості – архетипного та прототипного, зафіксованого у міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних та релігійних дискурсах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **знати:** поняття лінгвокультурології як науки на базі різних точок зору мовознавців та лінгвістичних шкіл; поняття культури як найважливішого концепта лінгвокультурології; особливості взаємодії мови і культури; об'єкт та предмет вивчення лінгвокультурології; поняття мовної картини світу; культурно-національні стереотипи та еталони, закріплені у фразеологізмах та метафорах; поняття культурної конотації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти буде **вміти:** аналізувати культурно-національні стереотипи та еталони, закріплені у фразеологізмах та метафорах; визначати національно-культурний компонент значення фразеологізмів та метафор.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ПК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики і літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.	ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного вдосконалення. ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового
ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як	

<p>усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>СК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>СК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.</p> <p>СК 4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.</p> <p>СК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.</p>	<p>спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p> <p>ПРН 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ПРН 6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.</p> <p>ПРН 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.</p> <p>ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПРН 10. Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів (залежно від обраної спеціалізації).</p> <p>ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПРН 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p>
---	---

Зміст курсу:

Тема 1. Лінгвокультурологія як наука на межі лінгвістики та культурології, її об'єкт і предмет дослідження.

Внутрішня форма мовних одиниць. Обґрунтування лінгвокультурології як науки. Об'єкт та предмет вивчення лінгвокультурології. Поняття безеквівалентних мовних одиниць, міфологем, символів, стереотипів, еталонів, ритуалів, архетипів.

Тема 2. Мова і культура як дві взаємодіючі і взаємозумовлені сутності.

Поняття культури як найважливішого концепта лінгвокультурології. Взаємодія мови і культури.

Тема 3. Роль фразеологічного фонду і метафори в культурі. Поняття культурної конотації.

Поняття внутрішньої форми фразеологічних одиниць. Культурно-національні стереотипи та еталони, закріплені у фразеологізмах. Механізм створення метафори, її категорійна і таксономічна природа. Поняття культурної конотації. Національно-культурний компонент значення фразеологічних одиниць та метафор.

Тема 4. Мовна картина світу і культура.

Поняття мовної картини світу, різні погляди вчених на це поняття. Пейоративність, антропоцентричність мовних одиниць.

Тема 5. Міф у системі культури та мови.

Міфологічне мислення і його роль у розвитку людської культури. Сучасні теорії вивчення міфа. Сутність міфа, його функції.

Тема 6. Міф і метафора.

Зв'язок міфа з мовою та іншими явищами культури. Міф і метафора.

Тема 7. Міфи, обряди, звичаї у слов'янській фразеології.

Класифікація міфів. Міфи про походження Всесвіту та Землі, їх відображення у слов'янській фразеології. Міфи про побудову світу та мову.

Тема 8. Явища природи як фактор культури, відображеної у мові.

Дерева і рослини у міфах та фольклорі. Птахи, риби, різні звірі у культурі та мові.

Тема 9. Образ людини у слов'янській міфології.

Зовнішність людини, зафіксована у міфі та мові. Душа і серце як «духовні центри» людини.

Тема 10. Суспільство у дзеркалі міфології та мови.

Боги та демонологічні істоти у слов'янській культурі та мові. Побудова суспільства у слов'янській культурі та мові. Суспільні відношення та поведінка у суспільстві, зафіксовані у слов'янській культурі та мові.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від здобувача вищої освіти очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, активна участь у практичних заняттях та виконання самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проєктор, екран/інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного та підсумкового контролів і вираховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять, самостійної роботи. При оцінюванні на семінарських заняттях враховується активна участь здобувачів вищої освіти у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань. Оцінювання самостійної роботи передбачає виконання письмових завдань, запропонованих до цього курсу.

Підсумковий контроль відбувається у формі екзамену, який містить 15 білетів, кожен з яких охоплює 3 питання, що визначають рівень теоретичних знань однієї з тем «Основ лінгвокультурології».

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль: практичні заняття, самостійна робота	50	100
Підсумковий контроль: екзамен	50	

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	незадовільно		задовільно		добре		відмінно
	1-17	18-25	26-29	30-32	33-39	40-45	46-50
	F	FX	E	D	C	B	A
	не зараховано		зараховано				
Семінарське заняття 1	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 2	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 3	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 4	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1

Семінарське заняття 5	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 6	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 7	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Семінарське заняття 8	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 1	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 2	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 3	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 4	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 5	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 6	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 7	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Самостійна робота 8	1,1	1,6	1,8	2	2,4	2,8	3,1
Разом максимальна кількість набраних балів	17	25	29	32	39	45	50

Таблиця 3. Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	незадовільно		задовільно		добре		відмінно
	1-17	18-24	25-28	29-32	33-38	39-44	45-50
	F	FX	E	D	C	B	A
Екзаменаційне питання 1	5,6	8	9,3	10,6	12,6	14,6	16,6
Екзаменаційне питання 2	5,6	8	9,3	10,6	12,6	14,6	16,6
Екзаменаційне питання 3	5,6	8	9,3	10,6	12,6	14,6	16,6
Максимальна кількість набраних балів	17	24	28	32	38	44	50

Таблиця 4. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
45-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
39-44	добре		B (дуже добре)
33-38			C (добре)

29-32	задовільно		D (задовільно)
25-28			E (достатньо)
18-24	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-17	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100), та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 5. Відповідність результатів контролю знань за різними шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Шкала оцінювання ЄКТС		Критерії оцінювання	Національна шкала оцінювання	
	Оцінка за шкалою ЄКТС	Значення оцінки за шкалою ЄКТС		Екзамен, курсова робота, практика	Залік
90-100	A	відмінно	Здобувач вищої освіти виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, може використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує свої відповіді.	відмінно	зараховано
78-89	B	дуже добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці творчо розв'язує справи і завдання у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	добре	
65-77	C	добре	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовує її на практиці; вміє контролювати власну діяльність; виправляти помилки, добирати аргументи		

			для підтвердження своїх думок.		
58-64	D	задовільно	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	задовільно	
50-57	E	достатньо	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, фрагментів.	незадовільно	

Таблиця 6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64			задовільно
50-57	E (достатньо)		
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособ. Москва: Флинта, 2010. 288 с.
2. Ворожцова И. Б. Культура общения в речевом взаимодействии: Речевой субъект на перекрестке культур: учеб. пособ. Ижевск: Удмуртский ГУ, 2007. 171 с.
3. Жанпеисова Н. М. Когнитивно-лингвокультурологический анализ картины мира казахско-русских биллингвов: учеб. пособие по спецкурсу. Актобе: Принта, 2006. 232 с.
4. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів. 3-є вид. перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.
5. Кононенко В. Українська лінгвокультурологія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2008. 327 с.
6. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лінгвокультурологія. Лекціонний курс. Москва: «Гнозис», 2002. 284 с.
7. Маслова В. А. Лінгвокультурологія: учеб. пособ. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
8. Хроленко А. Т. Основы лінгвокультурологіи: учеб. пособие. Москва: Флинта, 2009. 184 с.
9. Українська лінгвокультурологія: підруч. для студентів зі спец. «Українська мова і література» / кол. авт. О. І. Потапенко, Я. О. Потапенко, Л. П. Кожуховська, Т. В. Чубань, Т. М. Левченко, Г. І. Потапенко; за заг. ред. проф. О. І. Потапенка. Київ: Міленіум, 2016. 367 с.
10. Чернобров А. А. Лінгвокультурологія: основа інтегрального гуманітарного знання (язык – філософія – логіка – психологія – культура): учеб. пособ. Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2006. 221 с.

Додаткові

1. Ажнюк Ю. М. Мовні явища як етнокультурна цілісність. *О.О. Потебня і проблеми сучасної філології*. Київ: Наук. думка, 1992. С. 26–43.
2. Дяченко Л. М. Фольклорна символіка як засіб відображення національного світобачення. *Мовознавство*. 1997. № 2–3. С. 67–71.
3. Єрмоленко С. Я. Лінгвістичні аспекти взаємодії церковного та народного календарів і міфологічна концепція О.О. Потебні. *Мовознавство*. 1995. № 1. С. 45–54.
4. Жайворонок В. В. Слово в етнологічному контексті. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 7–14.
5. Золотницький Н. Ф. Квіти в легендах і переказах. Київ: Довіра, 1992. 185 с.
6. Івченко А. О. Здобутки і перспективи етимологічних досліджень української фразеології. *Мовознавство: Доповіді і повідомлення II Міжнародного конгресу україністів*. Львів, 1993. С. 178–183.
7. Івченко А. О. Українська народна фразеологія: ареали, етимологія. Харків: Око, 1996. 257 с.
8. Касім Ю. Ф. Из спостережень над фразеологічними засобами комічного. Питання фразеології східнослов'янських мов. Київ: Наук. думка, 1972. С. 122–123.
9. Кононенко В. І. Словесні символи в семантичній структурі фраземи. *Мовознавство*. 1991. № 6. С. 30–36.
10. Кононенко В. І. Українська народна фраземіка: Трансформація образу. *Мовознавство*. 1993. № 5. С. 21–27.
11. Крижко О.А. Денотативна і конотативна специфіка фразеологічних одиниць із зоонімним компонентом як знаків вторинної номінації. *Південний архів (Збірник наукових праць. Філологічні науки)*. Херсон: Херсонський державний університет, 2019. Вип. LXXVII. С. 22–25.
12. Крижко О.А. Образно-номінативна та оцінна характеристика фольклорних зоосемізмів української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: «Аксіома», 2019. Вип. 50. С.80–85.
13. Крижко О. А. Основи лінгвокультурології. *Магістр філології: лінгвістика та лінгводидактика: навчально-методичний комплекс* / за заг. ред. Р. О. Христіанінової. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. С. 193–218.
14. Olena Kryzhko National and Cultural Symbolism of Zoo-Anthropomorphic Creatures in Ukrainian Mythological. *Res LOGOS*. Vol. 101 (4). Klaipeda, 2019. С. 159–167. ISSN 0868-7692. Литовська республіка. (Scopus, Web of science).
15. Нідзельська Ю. М. Актуальні проблеми лінгвокультурології: навч.-метод. посіб. Житомир: Житомирський ун-т, 2014. 84 с.
16. Русанівський В. М. Єдиний мовно-образний простір української ментальності. *Мовознавство*. 1993. № 6. С. 3–13.
17. Санников В. З. Каламбур как семантический феномен. *Вопр. языкознания*. 1995. № 3. С. 56–69.
18. Солодуб Ю. П. Национальная специфика и универсальные свойства фразеологии как объект лингвистического исследования. *Филологические науки*. 1990. № 6. С. 55–56.
19. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ: Рад. шк., 1988. 357 с.

20. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія. Харків: Основа, 1990. 268 с.
21. Чердиченко О. І. Фразеологія мови як джерело фонових знань. *Мовознавство*. 1984. № 5. С. 17–21.

Інформаційні ресурси

1. Сайт бібліотеки БДПУ. URL: <https://library.bdpu.org>.
2. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.
3. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів. 3-є вид. перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с. URL: rdonnu.edu.ua.
4. Лингвокультуроведение. Электронная библиотека. URL: www.twirpx.com/files/languages/lingwistics/cultorology/show.